

HISTÓRIA: Jaltská konference -1945, únor

- CZ24 News | 6. února 2023

Konferenci tzv. Velké trojky na Jaltě počátkem února 1945 předcházely anglo - americké konzultace na Maltě, od 30. ledna 1945 se jich účastnil i Churchill. Americký prezident Roosevelt a britský premiér přijíždějí na Krym 3. února 1945. Doprovázelo je na sedm set osob. Po přistání na letišti Saki je čekal přesun zasněženou krajinou ještě dalších 120 kilometrů do Jalty. Americký prezident, ale i další přesunující se účastníci obou delegací byli při tomto přesunu ohromeni a otřeseni hrozivým obrazem zkázy, kterou zde doslova na každém kroku zanechali fašističtí okupanti: celé spálené vesnice bez známek života, z nich čněly často vzhůru k zimní obloze jen komíny, zničená města i městečka, množství vraků vozidel a vojenské techniky po obou stranách silnice. Na vlastní oči se tak mohli přesvědčit, co všechno způsobila válka na území Sovětského svazu a jak velké bude potřeba vynaložit úsilí, než se vše vrátí k normálnímu předválečnému životu. **Roosevelt pak po příjezdu do Jalty prohlásil, že je od této chvíle vůči fašistům mnohem více krvežíznivý, než kdykoliv předtím. A to ještě neviděl, co vše za sebou zanechala taktika spálené země, kterou fašisté praktikovali na území Běloruska a Ukrajiny.**

Konference začíná v neděli 4. února 1945

Sovětští hostitelé vynaložili velké úsilí k tomu, aby zajistili hladký průběh konference, ale také kvalitní pobyt pro všechny hosty. Musely být rychle opraveny zničené budovy, do vyrabovaných paláců byl dopraven nábytek až z Moskvy, bylo třeba také zajistit i dostatek potravin a obsluhu hostů. Konference se účastnilo celkem na tisíc osob - dvě třetiny z nich tvořili Američané a Angličané. Množství personálu jako byli sluhové, uklízečky, kuchaři, číšníci, se staralo o pohodlí a spokojenost hostů. Ještě důležitější však bylo zajistit plnou bezpečnost účastníků konference. Objevily se totiž informace, že Němci chystají výsadek parašutistů na Krymu a to dokonce přímo pod vedením nechvalně známého Skorzenyho. Již na konci roku 1943, když se Velké trojka poprvé sešla v Teheránu, se německá tajná služba pokoušela o přepadení této konference. Včas tehdy zasáhla sovětská kontrarozvědka, kterou na nebezpečí upozornila ilegální protifašistická organizace Rote Kapelle. Také proto na Jaltě nebylo ponecháno pro zajištění bezpečnosti nic náhodě. Oblast mezi Livadií a Alupkou byla pod ochranou sovětských vojsk. Velmi přísně byly střeženy pak především parky kolem paláců, kde byli ubytováni hosté konference. Přitom tomu ještě nebylo tak dávno, kdy zdejší oblast ovládali fašisté. V Jaltě, Alupce, Koreisu a celé zdejší lázeňské oblasti se zřídily ozdravovny pro důstojníky wehrmachtu. Livadijský palác zase zabrala přímo německá generalita - v jeho sousedství se nacházely slavné vinice Massandra, proslulé výrobou známého sovětského šampaňského. V předvečer začátku konference na Jaltě byla již pro fašistické armády situace více než kritická. Rudá armáda útočila na Královec, Elbing i Gdaňsk. Východní Prusko bylo pro Němce prakticky ztraceno. Část sovětských jednotek se nacházela jen 60 kilometrů od Berlína. Maršál Koněv stál na hranicích českomoravského protektorátu. Maršál Malinovský stál na hranicích Rakouska. Američtí generálové Patton a Hodges byli se svými jednotkami v okolí Cách a na západním břehu Rýna. Němci ještě drželi několik obklíčených přístavů ve Francii, ale země již také byla osvobozena. Kromě toho navíc tisíce spojeneckých letadel každou noc bombardují německá města.

Zahajovací úvodní schůze Velké trojky na Jaltě je stanovena na 17 hodinu 4. února 1945. Byla to první únorová neděle posledního roku druhé světové války. Roosevelt neměl rád formální jednání s předepsaným protokolem a přísně stanoveným programem. Byl osobně přesvědčen, že pouze neoficiální, neformální schůzka, bez stenografických záznamů, kdy se volně beseduje u kulatého stolu, kdy jeden může kdykoliv přerušit řeč toho druhého, dovolit si nekonvenční výraz - jen taková

schůzka má šanci, že na ní nakonec dojde k nějaké přijatelné dohodě pro všechny zúčastněné strany. Ostatně Roosevelt v listopadu 1944 adresoval Stalinovi následující zprávu: „Očekávám, že si pohovoříme o mnoha věcech. Rozumíme si vzájemně a jak víte, dávám přednost neformálním diskusím, protože nemám rád oficiální jednání.“ Tímto způsobem se potom na konferenci skutečně také jednalo. Stalin, Churchill a Roosevelt, obklopeni svými spolupracovníky volně hovořili. Přičemž pořad jednání se dle potřeby průběžně měnil. Ministři zahraničních věcí a politici a hospodářští poradci zemí tří velkých spojenců zasedají v Jaltě každý den až do pozdní noci – ale tyto jejich porady mají spíše pomocný ráz, připravují pro své vedoucí představitele dokumenty a podklady pro finální jednání. Text těchto dokumentů bude poté ve volné diskusi dle potřeb měněn a přepracováván. Projednávají se otázky, které svobodně předkládají všechny tři zúčastněné strany. Podobným způsobem se jednalo již v Teheránu a všichni tedy mají s tímto způsobem jednání zkušenost a vědí, že může přinést společnou dohodu, přijatelnou pro všechny. Hned na úvod konference navrhl Stalin, aby ji zahájil a řídil prezident Roosevelt. Snad i proto, že stejně tak tomu bylo i na konferenci v Teheránu. Americký prezident tento návrh přijal. V úvodní řeči prohlásil, že si všichni přejí co nejrychlejší skončení války a vybudování trvalého míru. Proto mohou účastníci prakticky okamžitě přikročit k prvním jednáním. Již první neformální rozhovory mají ukázat, že se bude jednat otevřeně a upřímně. Zkušenost již ukázala, že takovým jednáním lze dosáhnout rychle kladných výsledků. Roosevelt dále připomněl, že je skutečně mnoho témat, která je třeba projednat a učinit z nich přijatelné závěry. První rozhovory se mají věnovat aktuální situaci na východní frontě, kde Rudá armáda úspěšně postupuje a přibližuje se k Berlínu. Zástupce náčelníka hlavního štábu Rudé armády generál Antonov podrobně popsal situaci na východní frontě a vyslovil sovětský návrh, aby spojenci urychlili svou ofenzívu a zahájili ji již v polovině února. Roosevelt a Churchill vyslovili přání, aby sovětská ofenzíva pokračovala tak úspěšně jako dosud. Debatou o aktuální situaci na frontách debata prvního dne začala a také skončila. Po večeri prvního jednacího dne dochází na slavnostní přípitky. Příznačně jako první připíjí Churchill, a to na „staletý mír“. V dalších přípitcích je opakovaně zmíněno téma práv malých národů, které souvisí s dosud nedorozhodnutými rozpory v otázce hlasovacích práv v Organizaci spojených národů. Toto téma se pak opakovaně objevuje i v dalších jednacích dnech konference.

Postavení Německa po válce a stanovení reparací

Druhý den jednání konference v pondělí 5. února přichází na pořad závažná otázka, jaké bude postavení Německa po válce. V Německu existovala skupina několika generálů a politiků, ti připravovali v roce 1944 státní převrat a v červenci toho roku spáchali na Hitlera neúspěšný atentát. Tato skupina v utajení jednala s americkou tajnou službou o podmínkách, za kterých byli ochotni svrhnout fašistickou vládu. Chtěli, aby Američané a Angličané následně uzavřeli s novou vládou v Berlíně mír a povolili této nové vládě a německé armádě pokračovat ve válce na východní frontě, aby „mohli zachránit Evropu před komunismem.“ Americký prezident ovšem návrh posílů této německé opozice proti Hitlerovi odmítl a informoval o něm Stalina i britského premiéra. **Spojenci již v Teheránu potvrdili svou vůli, že Německo po válce dočasně přestane existovat jako svrchovaný stát, bude celé okupováno třemi spojeneckými armádami a společně spravováno do té doby, než v zemi vzniknou demokratické síly schopné vymýtit fašismus a militarismus a především poskytovat záruku toho, že Německo nedopustí opakování situace po 1. světové válce.** Na druhé schůzi Krymské konference bylo jednáno o vymezení hranic okupačních pásem v Německu po válce. Bylo také jednáno o možnosti rozdělení Německa na několik zemí, o nově stanovených hranicích poválečného Německa. Neshoda panovala zpočátku v tom, zda mají mít nějaké okupační pásmo v Německu i Francouzi, když jejich bojové zásluhy nebyly tak výrazné, jako tří hlavních spojenců. Tom, aby Francouzi měli okupační pásmo trval především Churchill rozehrávající zde zatím spíše méně nápadně již své další poválečné mocenské šachy směřující především vůči SSSR. Zajímavá byla i slova amerického prezidenta o tom, že pochybuje, zda zůstanou americká vojska v Evropě déle než dva roky po válce a že je osobně přesvědčen, že by ve

své zemi nikdy nezískal souhlas k dlouhodobému nebo dokonce trvalému udržování americké armády v západní Evropě. **Dále se jednalo o německých poválečných reparacích za válkou způsobené škody.** Sovětská strana navrhla, aby na rozdíl od 1. světové války, kdy Německo muselo platit reparace v hotovosti, což ale nakonec stejně neplnilo, tentokrát má platit ve statcích. To se má provést dvojím způsobem – jednak se zabaví některé závody, stroje, lodě a německé podíly v cizích podnicích a jednak bude Německo po určitou dobu dodávat každoročně určité množství zboží. Německu tak mělo zůstat přibližně 20% průmyslu oproti době před válkou. **Konfiskace se mají provádět po dobu dvou let po válce a dodávky zboží po dobu deseti let.** Německé hospodářství potom mělo zůstat pod stálou kontrolou spojeneckých úřadů. Sovětská vláda navrhla, aby byl brán při stanovení výše reparací zřetel na podíl **každé země na porážce Německa a výši škod způsobených Němci v té které zemi.** Sovětská strana dále navrhla, aby výše podílu pro SSSR činila minimálně 10 miliard dolarů, což i tak nahradí jen malou část způsobených škod. S tím ale nesouhlasil Churchill a zdůraznil, že Velká Británie na tom ve srovnání s USA a SSSR bude hospodářsky po válce údajně nejhůře. Americký prezident připomněl, že po 1. světové válce USA půjčily Německu celkem 10 miliard dolarů, ze kterých zpět nedostaly prakticky vůbec nic. USA jsou slovy Roosevelta pro to, aby životní úroveň obyvatelstva po válce v Německu nemohla být vyšší než v SSSR a souhlasí s tím, aby SSSR získal od Německa všechny reparace, které jen bude možno reálně získat a že je nutné rychle likvidovat válečnou zkázu způsobenou sovětské zemi. Sovětská strana dále uvedla, že doufá v to, aby USA a Velká Británie nepomáhaly opět po válce Německu půjčkami, jako tomu bylo po 1. světové válce ... Americká i britská strana jednoznačně odmítly, že by se tato praxe mohla opět opakovat ... V letech před 2. světovou válkou Němci dávali ročně na zbrojení asi 6 miliard dolarů.

Dohoda na vzniku Organizace spojených národů

V úterý 6. února se vede jednání o projektu Organizace spojených národů jako nástroje pro zajištění budoucího mírového života stojícího na zásadě spolupráce a jednoty tří velkých a hlavních vítězů 2. světové války. S hlavní zprávou zde vystupuje americký ministr zahraničí Stettinius. Jedním z hlavních problémů předchozích jednání o vzniku OSN bylo okolo hlasování v Radě bezpečnosti a práv stálých členů rady, tedy pěti velmocí (USA, V. Británie, SSSR, Francie, Čína). Podle amerického návrhu každý člen rady bude mít jeden hlas, procedurální otázky se rozhodnou prostou většinou sedm hlasů, všechny ostatní otázky se budou rozhodovat také sedmi hlasy, přitom se vyžaduje souhlas zástupců stálých členů. Ve všech důležitých otázkách zachování míru, včetně ekonomických a vojenských opatření se vyžaduje jednomyslnost stálých členů. Podle amerického návrhu je nutné spojit zásadu jednomyslnosti stálých členů se zajištěním maximální spravedlnosti pro všechny členy. Souhlas stálých členů bude potřeba při přijímání nových členů, při vyloučení člena, volbě generálního tajemníka, při určování zda určitý konkrétní spor je ohrožením míru, určování opatření pro obnovení míru nebo poskytování ozbrojených sil na akci pro zachování míru. Do historie nejen této konference se zapsala i slova britského premiéra o tom, že nejdůležitější podmínkou zachování dlouhého budoucího mírového období je jednota tří velmocí, pokud bude tato zachována, není třeba se obávat žádného příštího německého nebezpečí. Churchill dále prohlásil, že je nezbytné, aby byly vypracovány takové stanovy organizace, které by maximálně ztěžovaly, aby mezi třemi hlavními spojenci vznikl nějaký konflikt. To je prý hlavní věc. Moc nově vznikající organizace nemá být v budoucnu použita proti žádné ze tří hlavních velmocí. Stalin v této souvislosti neopomněl připomenout, jak za rusko - finské války Angličané a Francouzi pohnali Společnost národů proti Rusům a izolovali tak SSSR. Vyloučili jej ze Společnosti národů a mobilizovali proti němu všechny státy. Stalin zdůraznil, že je nutné do budoucna něčemu takovému zabránit. Spojenci opakování něčeho takového zásadně odmítají... Nejvyšší sovětský představitel na to celkem prozíravě namítne, že ale přesto zůstane stále ve hře možnost mobilizovat veřejné mínění v mezinárodním měřítku proti některému ze stálých členů. Jaltská konference rozhodla, že na shromáždění **v San Francisku dne**

25. dubna 1945 bude založena OSN. SSSR požádal, aby do OSN bylo přijato několik sovětských republik jako samostatných členů. Spojenci přislíbili podpořit kandidaturu Ukrajiny a Běloruska. Do San Franciska mají být pozvány vlády těch zemí, které vypověděly válku Německu před 1. březnem 1945.

Bc. Miroslav Pořízek

Jalta 1945, II.

Konference v Jaltě trvala týden a skončila řadou kompromisních dohod. Nejtěžší jednání probíhaly kolem polské otázky, která se ukázala jako velmi tvrdý oříšek pro všechny zúčastněné strany. Zatímco jednotu spojenců za války se dařilo držet bojem proti společnému nepříteli, po válce se rychle objevily první spory. Ty se brzy začaly ještě více prohlubovat.

Polská otázka přinesla složitá a dlouhá jednání

V úterý 6. února se na konferenci začala řešit polská otázka. Podle očekávání zde došlo k odlišným pohledům, sporům a nejednotnosti. Podobné neshody ale nastaly také i ve věci jiných východoevropských zemí, které osvobodila Rudá armáda a jejich budoucnost zůstávala nyní nejistá. Před válkou to byly převážně země většinou s krajně pravicovými, fašistickými nebo monarchistickými režimy. Tyto režimy také zavlekly dané země do války po boku Hitlera nebo s fašisty kolaborovaly. Lid těchto zemí přirozeně žádá změnu předválečných poměrů. Šlo zde vlastně prakticky o všechny státy východní a střední Evropy s výjimkou Československa. O Československu se ostatně na Jaltě vůbec nejednalo.

V Československu totiž před 2. světovou válkou nepanoval fašistický, militaristický ani monarchistický režim, ale systém parlamentní demokracie. Navíc narozdíl od ostatních zemí v oblasti zde již od 20. let působila legální, silná a masová komunistická strana. Hlavně Churchill měl až dojemnou starost o to, aby ve východoevropských zemích nedošlo k nástupu „bolševických režimů“ pod vedením komunistů a levicových vlád spolupracujících s Moskvou. Velmi důležitou zemí bylo právě Polsko co do velikosti i počtu obyvatel. Právě poválečné uspořádání této země bylo pro představitele velmocí tak důležité. Týkalo se to nejen budoucí vlády v zemi, ale i stanovení poválečných hranic. Sovětský svaz vzhledem ke svým tragickým válečným zkušenostem zcela logicky usiloval o to, aby na svých východních hranicích neměl žádné sobě nepřátelské režimy. Právě v tomto ohledu hrálo Polsko velkou roli, neboť posloužilo Hitlerovi jako nástupní prostor pro zahájení války proti SSSR v roce 1941. Polská vláda sídlící za války v Londýně se bránila spolupráci s Moskvou. Tato vláda však rozhodně nemohla být vzhledem ke svému složení považována za hlavního reprezentanta polského lidu, neboť nedisponovala rozhodující podporou obyvatel země. Londýnská vláda dělal vše pro to, aby sovětům situaci spíše jen ztěžovala již v průběhu osvobozování země. Jedním z hlavních příkladů bylo vyvolání povstání ve Varšavě, které nebylo řádně zajištěno ani organizačně ani vojensky a bylo tak již předem odsouzeno k tragickému a krvavému konci. Hlavním účelem tohoto povstání bylo zmocnit se města ještě před příchodem Rudé armády. Varšavskému povstání velel generál Bor - Komorowski a zúčastnilo se jej množství obyvatel města, kteří věřili v úspěšný průběh. Rudá armáda těsně před vypuknutím povstání měla za sebou dlouhý a nesmírně náročný pochod a přesun z Běloruska až k řece Visle trávající dva měsíce a nutně tedy potřebovala odpočinek a doplnění sil. Naopak fašisté k Varšavě soustředili značné vojenské síly, aby povstání za každou cenu potlačili. To se jim také podařilo. Dobýt Varšavu by pro sovětské velení znamenalo jen za cenu okamžité změny všech strategických plánů a přesunů značných sil soustředěných v

Rumunsku. Sovětská vláda ale tento neplánovaný zásah do strategických plánů dle očekávání odmítla. Povstání ve Varšavě tak zůstalo izolované, přesto trvalo celé dva měsíce a skončila takřka úplným zničením města a deportací mnoha jeho obyvatel. Neúspěch povstání samozřejmě ještě více zhoršil polsko – sovětské vztahy i vztahy mezi Poláky a spojenci vůbec. Problémem zůstávalo i stanovení poválečných sovětsko – polských hranic. Po první světové válce byla mezi oběma zeměmi stanovena tzv. Curzonova linie – vedla přibližně tak, že od sebe oddělovala území, kde převážně žilo polské obyvatelstvo od území s převážně ukrajinským a běloruským obyvatelstvem. Sovětská strana požadovala, aby tato hranice zůstala v platnosti i po druhé světové válce, s možnými menšími úpravami.

Nebylo divu, že při jednáních o Polsku prezident Roosevelt příznačně a diplomaticky poznamenal, že polská otázka už několik století působí lidstvu bolení hlavy. Na to odpověděl Churchill, že právě proto je nutno nyní udělat všechno, aby napříště už bolení hlavy nepůsobila. S tímto velmi souhlasil i Stalin. Další jednání o Polsku pak bylo odloženo na další den, na středu 7. února. Na jednání se tak dostala spíše neplánovaná otázka Iránu. Irán byl důležitou zemí zejména v letech 1942 – 1943, protože tvořil klíčovou komunikační tepnu spojující sovětskou frontu s americkými továrnami dodávajícími do SSSR zbraně, munici a potraviny. **Irán byl proto okupován sovětskými a britskými jednotkami. Hrozilo totiž, že jej obsadí fašisté a tato důležitá komunikační tepna bude ztracena.** Americký prezident k Iránu poznamenal zajímavou úvahu, která je do značné míry aktuální i dnes, pokud se týká chudých zemí. Uvedl totiž, že by bylo dobré zamyslet se i nad budoucností této země. Již na teheránské konferenci si prý povšiml, jak chudá a vyprahlá země to je a jak naléhavě potřebuje řešit problematiku zalesňování. A nejen Irán, ale i další zaostalé země. **Problém zalesňování a zavláňování i problém energetiky jsou podle něj základními problémy chudoby velké části světa a jemu se zdá, že po válce v těchto záležitostech bude mít velké pole působnosti OSN, především pokud jde o boj proti chudobě, bídě, nedostatku a hladu. A to budou podle amerického prezidenta problémy, které lze nejvýhodněji řešit ne na malých územích, ale spíše na velkém území, tak jak to dělají v SSSR nebo v USA. Churchill i Stalin s touto tezí vyslovili souhlas.**

O válce v tichomoří a znovu o Polsku

Ve čtvrtek 8. února byl v Jaltě na programu již pátý den konference. Podstatným bodem čtvrtého jednání je schůzka amerického prezidenta se Stalinem. Jedná se o vzájemné koordinaci v probíhající válce v tichomoří. Proto je třeba projednat zásadní věc – kdy, jak a za jakých podmínek vypoví SSSR válku Japonsku. Na sovětském Dálném východě mají být zřízeny potřebné americké letecké základny. Pro sovětskou stranu je důležitá i dohoda o poválečném odkupu amerických lodí, kterých budou mít USA po válce přebytek. Celá transakce má proběhnout na úvěr a bez jakýchkoliv úroků. Stalin prohlásí, že tato dohoda o nákupu lodí velmi usnadní poválečnou hospodářskou obnovu v SSSR. Na pořad přišlo i téma budoucnosti asijských kolonií, které budou osvobozeny např. Korea. Pro všechny je důležitá i budoucnost Číny. A na pořad znovu přichází i otázka poválečného Polska, už opět i za účasti britské strany. Spojenci se dohodli na tom, že je nutné v Polsku co nejdříve uspořádat volby. Stalin uvedl, že současná varšavská vláda má v zemi velkou popularitu, tvoří ji lidé, kteří zemi neopustili v době okupace, pracovali v ilegalitě a riskovali tím své životy. Dále připomene, že je obecně známo, že Poláci nemají rádi Rusy, hlavně proto, že se třikrát v minulosti podíleli na dělení Polska. Po osvobození Polska Rudou armádou se ale vztah mnoha obyvatel země vůči SSSR mění a to výrazně k lepšímu. Bylo ale zřejmé již nyní, že Jalta otázku Polska vyřešila jen z části a brzy nastanou nové problémy a spory.

Šestá schůze konference začala v pátek 9. února v 16 hodin jako obvykle v Livadijském paláci, když dopoledne tradičně nejprve zasedali vojáci a ministři zahraničí. Byly projednány dosud nevyjasněné otázky ohledně Polska a dosaženo shody ve věci uspořádání voleb v zemi v co nejdřívejším termínu a

pozorovatelství při nich. **Dále se znovu jednalo o reparacích - celková výše měla činit 20 miliard dolarů a polovinu obdržet SSSR. Jednalo se i o vytvoření vlády v Jugoslávii na bázi Tito - Šubašić a o uspořádání poměrů v Řecku, kde panovala značně nepřehledná situace. Projednána byla také otázka procesů nad válečnými zločinci.**

Prohlášení o jednotě spojenců a spolupráci za války i po ní

Sobota 11. února pak přinesla šestý a předposlední den celé konference. Jedná se znovu **o řešení polské otázky, o reparacích, o založení OSN i o Iránu.** A konečně je projednáno finální znění definitivního komuniké o Krymské konferenci. Přičemž **Stalin ještě uvedl důležitou poznámku, že by nikdy nepodepsal v roce 1939 pakt o neútočení s fašistickým Německem, nebýt Mnichova v roce 1938 a také polsko - německé spojenecké smlouvy z roku 1934, která byla jednoznačně namířena právě proti SSSR.** Zdálo se tedy, že v Jaltě budou nakonec uzavřeny rozumné kompromisy přijatelné pro všechny tři hlavní spojence a že položí dostatečně pevné záruky pro další poválečnou spolupráci...

Americký prezident Roosevelt během konference prohlásil: „Za poslední tři roky zažil svět obrovské změny, ale ještě větší změny ho čekají. Každý z nás zde přítomných pracuje pro svůj lid po svém, jak nejlépe dovede. Ale čeká nás ještě hodně práce. Před padesáti lety byly na zeměkouli velké oblasti, kde prostí lidé žili bez jakékoli naděje. Mnoho se od té doby změnilo - **a před námi třemi stojí velký úkol - vytvořit takové podmínky, aby všude na celém světě měl před sebou každý muž, každá žena, každé dítě, perspektivu bezpečí a blahobytu.**“

Stalin na tato slova reagoval takto: „Nebylo těžké udržet jednotu v době války, kdy jsme před sebou měli jasný cíl - porazit společného nepřítele. Těžké okamžiky přijdou teprve po válce, kdy nás různé zájmy začnou rozdělovat a kdy už tu nebude společný nepřítel, který nás sjednocuje. Je naší povinností, aby naše vztahy v míru byly stejně pevné jako za války.“

Churchill odpověděl následovně: „Mám pocti, že stojíme na vrcholu hory a před námi se prostírají nesmírné dálavy slavných příštích skutků a možností. Bylo by neodpustitelnou tragédií, **kdybychom se pro nedbalost anebo sobecké zájmy rozešli, rozbili tuto naši jednotu a tak si nechali ujít tuto jedinečnou příležitost, kterou lidstvo má dnes před sebou.**“

Konference na Jaltě končí řadou kompromisních dohod

Neděle 11. února 1945 se do historie zapsala jako poslední den Jaltské konference. V poledne začíná vůbec poslední jednání konference. Konečně schválené komuniké obsahovalo celkem devět kapitol. V první se hovořilo o koordinaci vojenských plánů při provádění válečných operací proti Německu. Druhá kapitola popisovala zásady okupace Německa. **Třetí kapitola pojednávala o válečných reparacích.** Ve čtvrté se psalo o svolání konference Spojených národů 25. dubna 1945 do San Franciska. Pátá kapitola nesla název Deklarace o osvobozené Evropě (tři hlavní spojenci mají konzultovat pomoc evropským národům při řešení jejich problémů a mají se zřídit demokratické instituce podle vlastní volby každého národa). Šestá kapitole pojednávala o Polsku a obsahovala kompromisní řešení. Sedmá kapitola se zabývala Jugoslávií. V osmé kapitole byly obsaženy pravidelné porady ministrů zahraničí. Konečně devátá kapitola hovořila o jednotě ve válce i v míru: „Jen trvalá a prohlubující se spolupráce a vzájemné porozumění mezi našimi třemi zeměmi a mezi všemi mírumilovnými národy může uskutečnit nejvyšší snahu lidstva - pevný a trvalý mír, který musí, jak se praví v Atlantické chartě, zajistit stav, při kterém by všichni lidé ve všech zemích mohli prožít svůj život beze strachu a nouze. Vítězství v této válce a vytvoření navrhované mezinárodní organizace poskytují největší možnost v celých lidských dějinách zajistit v nejbližších letech nejdůležitější předpoklady takového míru.“

Další vývoj však rychle ukázal, že nebude možné splnit ani zdaleka vše, na čem se spojenci v Jaltě dohodli. Již dva měsíce po konferenci zemřel prezident Roosevelt. Nestáčil ani zajistit, aby se pokračovalo v jeho politice. Naopak jeho nástupce byl člověk úplně jiného ražení. Sotva průměrný politik vůbec nedosahoval formátu svého předchůdce, neměl velký mezinárodní rozhledu a byl od počátku ve vleku těch, kteří byli zaměřeni proti spolupráci se SSSR. Churchill hned po válce prohrál volby a přímo během konference v Postupimi byl vystřídán v dalších jednáních svým nástupce ve funkci premiéra. Vývojem dalších událostí bylo rozděleno Německo na dva odlišné státy. **V Německé spolkové republice přes opakovaná ujištění amerického prezidenta i britského premiéra, že Německu po válce neposkytnou žádnou zásadní finanční pomoc, nastal přesný opak. NSR se po brzy válce těšila štědré finanční pomoci z Velké Británie i USA.** To jí brzy přineslo nejsilnější postavení v hospodářském rozvoji v rámci celé západní Evropy. **Německá armáda se také brzy stala nejsilnější armádou na západ od hranic SSSR.** Z NSR nezmizel ani militarismus, ani neonacistické strany a skupiny, které se nevzdaly agresivních útočných plánů na podmanění „podřadných národů a ras“ a pokusů o přepisování historie. Toto je ostatně v Německu přítomno i dnes.

Končí světová válka a začíná válka studená

Budoucí podoba světa plánovaná v Jaltě tedy nenastala. Příčin bylo mnoho. Brzy začala nová válka – válka studená. Dokud neutichly boje druhé světové války a existoval jasně daný společný nepřítel, dařilo se přes drobné neshody spojeneckou spolupráci držet. Nedlouho po konci války se spojenecká jednota a spolupráce začaly drobit. **Ihned po skončení války zastavil nový americký prezident Truman všechny americké dodávky SSSR podle zákona o půjčce a pronájmu. V roce 1946 potom pronáší Churchill v přítomnosti Trumana ve Fultonu projev, kde hovoří o železné oponě a žádá vytvoření těsného angloamerického spojení. Truman vzápětí vyhlásuje Trumanovu doktrínu obrany proti komunismu.** Brzy se také rozpadla spojenecká kontrolní komise v Berlíně a dochází k bloádě západního Berlína. Když se v roce 1953 dostali k moci republikáni ihned začali obviňovat Roosevelta, že údajně poškodil zájmy „svobodného světa“ a v Jaltě kapituloval před Stalinem a tak prý zbytečně vydal „komunistické tyranii“ polovinu Evropy a Asie. V USA byly vypracovány plány na zničení SSSR a světového socialismu v nové jaderné válce. Do světa tolik vyhlašovaná americká demokracie se brzy ukázala jako pouhý mocenský diktát USA jako ekonomicky a vojensky nejsilnější kapitalistické země všem ostatním kapitalistickým zemím. K udržování mocenské převahy mělo USA sloužit NATO jako nástroj pro prosazování jejich agresivní politiky, s vojenskými základnami rozesetými na všech kontinentech. Studená válka započatá v druhé polovině 40. let byla v plném proudu již pár let po válce. V roce 1955 jako protiváha americké vojenské hegemonie vzniká Varšavská smlouva. Začíná další epocha mezinárodního vývoje s blokovým uspořádáním, kde nezanedbatelnou roli hrají i tzv. nezáúčastněné státy a rozvojový svět. To už je ale jiná, i když neméně zajímavá, historie.

AUTOR: Miroslav Pořízek

[ZDROJ](#)